

Yayın Tanıtımı: Köksal, Mehmet Fatih. Süleyman Çelebi ve Vesiletü'n-necât (İnceleme-Tenkritli Metin-Dil İçeri Çeviri-Açıklamalı Dizin). Türk Dil Kurumu Yayınları, 2022. ISBN: 978-975-17-5340-3, 432 s.

Türk kültür tarihinde yaygın olarak “Mevlid” adıyla anılan *Vesiletü'n-necât*, yüzyıllar boyunca *Mevlidü'n-nebî*, *Mevlid-i Şerîf*, *Mevlûd*, *Mevlûd-ı Şerîf* gibi adlarla anılmış, çoğaltılıp okunmuştur. Mevlid çalışmalarındaki önemli ve öncü çalışmalarıyla bilinen Sayın Mehmet Fatih Köksal, *Süleyman Çelebi ve Vesiletü'n-necât (İnceleme-Tenkritli Metin-Dil İçeri Çeviri-Açıklamalı Dizin)* adlı çalışmasını 2022 yılında Türk Dil Kurumu Yayınları arasında yayımlayarak kültür ve edebiyat tarihine kazandırmıştır.

Çalışma, “inceleme”, “metin” ve “açıklamalı dizin” olmak üzere üç ana bölüm ve metnin “tıpkıbasım”ını içermektedir. “Ön Söz” de Köksal, Türk kültür ve edebiyat tarihinde “en çok okunan, dinlenen, söylenen eser” olması hasebiyle *Vesiletü'n-necât*'ın -yazma ve matbu olmak üzere- nüsha sayısının fazlalığına; akademik ve popüler birçok yayının varlığı mevcut iken böyle bir neşre neden gerek duyulduğuna; en önemlisi de mezkûr eserin en eski nüshası olarak tespit edilerek ilim âlemine duyurulan Michigan nüshasının mevlid üzerine yapılacak yeni çalışmaları nasıl etkileyeceğine ve söz konusu nüshanın önemine temas etmektedir.

“İnceleme” bölümünde “Süleyman Çelebi'nin Hayatı”, “Vesiletü'n-Necât” ve “Şiirleri” ele alınmıştır. “Süleyman Çelebi'nin Hayatı” başlığı altında şairin doğum yeri ve tarihi, ailesi ve çevresi, eğitimi, mesleği ve ölümü ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca Köksal, “Mevlid Sahibi İki Süleyman mı?” başlığı altında Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*'nde ortaya attığı, birbirine yakın zamanlarda yaşayan, eserine biri diğerinden be-

TÜRK LÜK BİLİMİ ARAŞTIRMALARI
JOURNAL OF TURKOLOGY RESEARCH
53. SAYI / VOLUME
2023-BAHAR / SPRING

Sorumlu Yazar
Corresponding Author

Dr. Öğr. Üyesi
Kadriye HOCAOĞLU ALAGÖZ

Bursa Uludağ Üni.
Fen-Edebiyat Fak.
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

kadriyeh@uludag.edu.tr

ORCID: 0000-0002-3584-4612

Atf
Citation

Hocaoğlu Alagöz, Kadriye. “Yayın Tanıtımı: Köksal, Mehmet Fatih. Süleyman Çelebi ve Vesiletü'n-necât (İnceleme-Tenkritli Metin-Dil İçeri Çeviri-Açıklamalı Dizin).” *Türk Lük Bilimi Araştırmaları*, no. 53, 2023, ss. 231-234.

YAYIN TANITIMI
BOOK REVIEW

yitler almış iki Süleyman olduğuna dair iddiasının yabana atılmaması gerektiği görüşünü, nüshalardan hareketle temellendirir (19-24).

“Vesîletü’n-necât” başlığında, eserin adı ve yazılışı, nazım şekli, vezni, beyit sayısı ve nüshaları, konusu ve bölümleri, eserin Arapça bölümleri, kaynakları, tesirleri ve önemi alt başlıklarıyla ele alınıp ayrıntılı olarak incelenmiştir. Çalışmayı asıl önemli kılan ve diğer çalışmalardan ayıran, önceki yayınlarda kullanılmayan, daha doğrusu Köksal ve Küçük’ün yayımladıkları makaleye (2022) kadar varlığı bilinmeyen Michigan Üniversitesi Kütüphanesinde yer alan nüshanın değerlendirilmiş ve metne dâhil edilmiş olmasıdır. İstinsah tarihi bulunmamakla birlikte yazı ve tezhip hususiyetleri dikkate alındığında XV. yüzyılın ilk yarısına hatta ilk çeyreğindeki bir zaman dilimine tarihlenebilecek mezkûr nüsha sayesinde eserin gerçek beyit sayısı, içindeki Arapça şiirlerin eserin orijinalinde yer alıp almadığı meselesi, eserin tam adı ve Süleyman Çelebi’nin *Vesîletü’n-Necât* dışında manzumelerinin olup olmadığı gibi pek çok karanlıkta kalan nokta aydınlanmış, Süleyman Çelebi ve eserine dair yeni bilgiler ortaya çıkarılmıştır (8).

Michigan nüshasındaki söz başlarına göre eserin tam adı, *Vesîletü’n-necât fî Mevlîdi Eşrefî’l-Mevcûdât*’dır (25). Ayrıca Michigan nüshası, daha önce *Vesîletü’n-necât*’ın metnini neşredenlerin, müstensihler tarafından eklendiği düşüncesiyle ya hiçbirini almadıkları ya da sadece birkaçını metne dâhil ettikleri ondan fazla Arapça manzumenin, eserin orijinalinde olduğunu; Arapça manzumeleri ihtiva ettiği için nüsha ailesine dâhil edilmeyen bazı nüshaların ise sahihliğini kanıtlamıştır (36-40).

Michigan nüshasının sağlamlığı ve sahihliğini, *Vesîletü’n-necât*’ın yazım yılıyla (H. 812) örtüşen beyit sayısı da işaret etmektedir. Köksal’ın kaleminden bu durum şöyle dile gelir:

Nüshada toplam 800 beyit ve 5 bentten oluşan bir muhammesteki 25 mısra vardır. 25 mısra 12,5 beyte tekabül eder ki bu durumda nüshadaki toplam beyit sayısı 812,5 beyittir. Beyit sayısını ‘812 buçuk’ çıkaran fazladan bir mısranın da tesadüfi olmadığı kanaatindeyiz. Süleyman Çelebi’nin bu uygulamayla 812 yılının yarısı olan 6. ayında (Cemâziyelâhîr / Ekim-Kasım 1409) bitirdiğine işaret etmiş olması uzak ihtimal değildir (67).

“Metin” başlığı altında, tenkitli metne geçmeden önce “Nüshaların Tanıtımı ve Şecere” tespiti yapılır. Bu bölümde “Tenkitli Metinde Kullanılan Nüshalar” ve “Tenkitli Metinde Kullanılmayan Diğer Eski Nüshalar” başlığı altında toplam on iki nüsha tanıtılmış; en eski nüshaların sekizi tenkitli metinde kullanılmıştır. “Muahhar nüshalar” olarak ifade edilen XVII. yüzyıl ve sonrasında istinsah edilmiş hiçbir nüsha metne dâhil edilmemiştir. “University of Michigan, Special Collections Research Center, Isl. Ms.

412” nüshasının, en eski nüsha olarak değerlendirilmesindeki sebepler sıralanmış, nüshalar arasındaki ilişkiler açıklanarak şecere tespiti yapılmıştır. Michigan nüshasında istinsah tarihi ve müstensih adı bulunmamakla birlikte “... yazı, kâğıt, tezyinat ve imla hususiyetlerinden yola çıkarak XV. yüzyılın başında, belki de Süleyman Çelebi hayatıyken ve muhtemelen de saray için istinsah edilmiş olmalıdır” ifadeleriyle değerlendirilen nüsha için kütüphanenin elektronik (çevrim içi) katalogunda yer alan notlara da dikkat çekilmiştir (57).

Michigan nüshasının imlası, XV. yüzyıl başlarına işaret eden imla hususiyetleri göstermektedir. Bu durum, “Nüshanın Dil ve İmla Hususiyetleri” başlığında ele alınmıştır. Eklerin kelimelerden ayrı yazılması; -an, -en, -in, -in, bazen -dan, -den eklerinin tenvin ile yazılması; baştaki kalın s (ص) seslerinin sin (س) ile yazılması; Türkçe kelimelerde ünlülerin harf yerine harekeyle gösterilmesi; Türkçe ekin tenvinle gösterilmesi; çekim ekinin kelimededen ayrı yazımı; +ki ekinin uyum korunarak -gı şeklinde yazılması; ayrılma durum ekinin -dın olarak yazılması söz konusu imla özelliklerinden sadece birkaçıdır (58-60). Ayrıca iki kelimenin varlığı, nüshanın eskiliği ve diğer nüshalara üstünlüğü konusunda kayda değer bir delil olarak nitelendirilmiştir:

1. Dakı: söz konusu bağlaç nüshada h (ح) harfi ile hiç kullanılmamıştır.

2. Klasik Osmanlı Türkçesindeki “Tanrı” kelimesinin imlasının “Tangrı” şeklinde gösterilmesi (60-61).

Nüshanın XV. yüzyıl ortalarından sonra görülmeyen Selçukî nesihle kaleme alınması; ilk iki sayfasındaki tezyinatın tipik XIV.-XV. yüzyıl tezhip örneği olması ve bu yüzyılın başlarında istinsah edilmiş bir *Garîb-nâme* nüshası ile benzerliği, nüshanın eskiliğini gösteren diğer hususlardandır (62-64).

Köksal, Michigan nüshasının bunlara ilave olarak Arapça mensurmanzum bölümleri eksiksiz ihtiva eden tek nüsha olması, Süleyman Çelebi'nin Arapça bilgisi yanında nazım/şiiir bilgisini de gösteren örnekler ihtiva etmesi ve Süleymaniye Kütüphanesi Fatih 5480 nüshasındaki Hz. Muhammed'in amcası (?) Abdulmuttalib'e ait olduğu iddia edilen şiiir meselesini aydınlığa kavuşturması gibi hususiyetleriyle de sadece eski değil, farklı, önemli ve değerli bir nüsha olduğunu ortaya koyar. (65-66).

“Tenkitli Metin” başlığında hem en eski hem de en sahih nüsha olduğu Köksal tarafından tespit edilen Michigan nüshası esas alınmış; nüsha farkları ve metne dair gerekli görülen açıklamalar aparatta gösterilmiştir. Beyitlerin dil içi çevirileri yapılmış ve ardından “açıklamalı dizin” çalışmaya dâhil edilmiştir. Ayrıca kitabın sonunda ayrıntılı bir kaynakça da

okuyucuya sunulmuştur. Çalışmanın sonunda çeşitli açılardan önemi üzerinde durulan ve metne esas teşkil eden Michigan Üniversitesi nüshasının tıpkıbasımına da yer verilmiştir.

Tüm bu bilgiler ışığında uzun yılları kapsayan akademik birikimin ürünü olan *Süleyman Çelebi ve Vesiletü'n-necât (İnceleme-Tenkitli Metin-Dil İçi Çeviri-Açıklamalı Dizin)* adlı çalışma gerek metin neşri gerek inceleme bölümleriyle genelgeçer kabuller yerine kaynakların asıllarına inerek mukayeseli değerlendirmeleri ihtiva etmesi açısından dikkat çekmektedir. Söz konusu eserin hem Türklük bilimi çalışmalarında hem de mevlid çalışmalarında güncelliğini koruyacak temel kaynaklardan biri olarak araştırmacılara kılavuzluk edeceği muhakkaktır. Bu vesileyle ilim ve kültür dünyasına bu kıymetli eseri kazandıran Mehmet Fatih Köksal'a yürekten teşekkürlerimizi sunarız.

KAYNAKLAR

Köksal, M. Fatih, ve Rıfat Kütük. "Vesiletü'n-Necât'ın En Eski Nüshası ve Süleyman Çelebi'nin Bilinmeyen Şiirleri." *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, no. 28, 2022, ss. 393-430.

Köksal, Mehmet Fatih. *Süleyman Çelebi ve Vesiletü'n-necât (İnceleme-Tenkitli Metin-Dil İçi Çeviri-Açıklamalı Dizin)*. Türk Dil Kurumu Yayınları, 2022.